

Eric Ambukita

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE JAKO CZYNNIK ROZWOJU REGIONALNEGO

Streszczenie: W niniejszym artykule omówiona została problematyka wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na procesy gospodarcze regionu i kraju goszczącego. Powszechnie uważa się, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne przyczyniają się do rozwoju gospodarczego i poprawy pozycji konkurencyjnej regionu przyjmującego. Zatem artykuł jest próbą analizy roli BIZ dla rozwoju gospodarczego kraju i regionu. Dyskusja wskazująca na korzyści i zagrożenia w tym zakresie jest istotna dla prowadzenia odpowiedniej polityki gospodarczej.

Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne, rozwój, region, kraj.

DOI: 10.15611/br.2013.1.01

1. Wstęp

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) stanowią integralną część otwartego i wydajnego międzynarodowego systemu gospodarczego oraz są głównym katalizatorem zmian, natomiast korzyści płynące z BIZ nie narastają w sposób automatyczny i równomierny w poszczególnych krajach, sektorach czy regionach. W wielu krajach słabo rozwijających się przyciąganie BIZ oraz czerpanie z nich pełnych korzyści w zakresie rozwoju jest kształtowane przez politykę krajową oraz międzynarodową strukturę inwestycyjną. Z inwestycjami zagranicznymi wiążą się również innowacyjne technologie, nowe systemy i metody zarządzania oraz wzrastają jakość produktów i usług, wiedza i umiejętności oddziałujące na koniunkturę gospodarczą. Ponadto rosnąca internacjonalizacja gospodarek poszczególnych krajów ma również wpływ na rozwój miast i regionów tych krajów, w szczególności zaś na procesy lokalizacji i koncentracji działalności gospodarczej zachodzące na ich terenie. Oddziaływanie BIZ w danym regionie lub w kraju może być pozytywne, jak i negatywne. Ocena roli BIZ w rozwoju gospodarczego kraju i regionu jest głównym celem tego artykułu.

2. Pojęcie bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Pojęcie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) było definiowane przez wiele dyscyplin ekonomicznych, mianowicie przez teorie handlu zagranicznego, organizacji przemysłowych i lokalnych¹. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są procesem, w którym przedsiębiorstwa rezydujące w jakimś kraju nabywają własność aktywów w innym kraju w celu kontrolowania w nim produkcji, dystrybucji lub wszelkiej innej aktywności². Organizacja Współpracy i Rozwoju Gospodarczego (Organization for Economic Cooperation and Development – OCDE) definiuje operacje bezpośrednich inwestycji zagranicznych następująco: „BIZ to takie inwestycje, które powodują długotrwałe zależności odzwierciedlające udział podmiotu gospodarczego jednego kraju w podmiocie gospodarczym kraju innego niż kraj stałego osiedlenia bezpośredniego inwestora”³. W definicji tej BIZ określa się jako przedsięwzięcie, w którym określony inwestor zagraniczny kontroluje co najmniej 10% udziałów lub akcji przedsiębiorstwa i ma wobec niego plany długofalowe. Definicja ta zgadza się z definicją Międzynarodowego Funduszu Walutowego i wskazuje, że inwestowanie zagraniczne charakteryzuje się udziałem przedsiębiorstwa zagranicznego w podejmowaniu decyzji w przedsiębiorstwie lokalnym. Odnosi się to do pojęcia kontroli. Raport na temat rozwoju w świecie (CNUCED, 1999 r.) definiuje BIZ, podkreślając trwałość kontroli sprawowanej przez firmę zagraniczną nad firmą lokalną. Zadaniem inwestowania jest utrzymywanie długoterminowej relacji, odzwierciedlającej pewną i rozwijającą się korzyść, w kontroli przedsiębiorstwa rezydującego w kraju przyjmującym. Trwałość tej kontroli jest niezbędna do rozróżnienia pomiędzy BIZ i inwestycjami portfelowymi. Te ostatnie są motywowane krótkoterminowymi korzyściami i często dokonywane z pobudek spekulacyjnych. Konkretnie kontrola implikuje aktywny i determinujący udział przedsiębiorstwa zagranicznego w decyzjach operacyjnych, menedżerskich i strategicznych przedsiębiorstwa lokalnego. Przejawia się ona zwłaszcza poprzez wpływ w radzie administracyjnej i w wyznaczaniu kierujących. Wyróżnia się również w wyborze strategicznych orientacji przedsiębiorstwa, w decyzjach dotyczących inwestowania lub w zarządzaniu procesem produkcji i komercjalizacji.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne to jedna z form międzynarodowego transferu kapitału, definiowanego w szerokim ujęciu jako ruch kapitału odnotowany w bilansie płatniczym. Tak więc obok transferu kapitału następuje także transfer technologii, wiedzy, metod zarządzania oraz marketingu. BIZ były już wielokrotnie w literaturze definiowane, chociaż nadal nie ma pełnej zgodności w tym względzie.

¹ J.M. Albertini, A. Silem, *Comprendre les théories économiques. Petit guide des grands*, Éditions du Seul, Paris 1987, s. 137.

² Imad. A. Moosa, http://www.petrigashi.000space.com/Fakulteti_Filologjik_UP/Master/Mbi_Investimet_e_Jashtme_Direkte/FDI_Theory_evidence_and_17-04-2013.

³ K. Przybylska, *Determinanty zagranicznych inwestycji bezpośrednich w teorii ekonomicznej w Czechach, Polsce i na Węgrzech*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 15.

3. Oddziaływanie BIZ na rozwój gospodarczy regionu goszczącego

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne i kapitał zagraniczny są obecnie najważniejszym czynnikiem rozwoju regionalnego na świecie, gdyż znacząco oddziałują na funkcjonowanie regionalnych struktur gospodarczych oraz stopień ich wykorzystania, co szczególnie da się zauważyć w niektórych krajach, a także w Polsce, w przypadku gmin i województw słabo rozwiniętych, do których zaliczyć można z pewnością leżące na tzw. ścianie wschodniej. Naturalnie wpływ inwestycji zagranicznych jest jednak różny, w zależności od specyficznych cech obszaru, gdzie są lokowane, i typu inwestora, lecz nigdy nie pozostają one obojętne dla warunków życia i dochodów w regionie. Oddziaływanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych na gospodarkę może być zarówno pozytywne, jak i negatywne oraz mieć charakter pośredni lub bezpośredni, z tym że generalnie uważa się, iż zalety płynące z BIZ przewyższają ich niepożądane aspekty i są pozytywnym impulsem dla gospodarki, w której są lokowane. W tym artykule, ze względu na wymogi redakcyjne i ograniczoną objętość, autor położył szczególny nacisk na oddziaływanie BIZ na zatrudnienie siły roboczej, transfer nowej technologii i tworzenie kapitału ludzkiego oraz handel zagraniczny.

3.1. Zatrudnienie siły roboczej

Oprócz roli katalizatora szybkiego wzrostu gospodarczego i rozwoju, BIZ interweniuje również w ważny sposób w innych aspektach rozwoju, takich jak zatrudnienie. BIZ tworzą korzystne warunki zatrudnienia w regionach przyjmujących. Miejsca pracy utworzone przez przedsiębiorstwa transnarodowe mogą promować wzrost, jak i rozwój oraz na różne sposoby zmniejszać ubóstwo⁴. Pierwsze miejsca zatrudnienia utworzone przez przedsiębiorstwa transnarodowe (KTN) mają bezpośredni i pośredni wpływ na zatrudnienie w skali krajowej lub regionalnej. BIZ tworzą często nowe korzystne warunki miejsc pracy i stanowisk poprzez powiązania odgórne i oddolne z przedsiębiorstwami krajowymi. Według dostępnych wyników badań, BIZ wywierają skutek multiplikacyjny w zatrudnieniu regionalnym.

Według szacunków Aarona (1999), na skutek BIZ w krajach, np. rozwijających się, powstało w 1997 r. około 26 milionów bezpośrednich miejsc pracy i 41,6 miliona miejsc pracy pośrednich⁵. Natomiast w Polsce, np. w województwie wielkopolskim, w przedsiębiorstwach z kapitałem zagranicznym w 2011 r. pracowało łącznie 218,7 tys. osób (204,2 tys. w 2010 r.), co w porównaniu z poprzednim rokiem ozna-

⁴ E. Asiedu, *The determinant of employment of affiliates of US multinational enterprises in Africa*, "Development Policy Review" 2004, no. 22 (4), s. 371-379.

⁵ C. Aaron, *The Contribution of FDI to poverty Alleviation*, Foreign Investment Advisory Service, Washington, DC 1999, s. 45-50.

cza wzrost zatrudnienia o 7,1%, przy średnim wzroście w Polsce o 3,2%. Ponadto zatrudnienie utworzone przez przedsiębiorstwa wielonarodowe stymuluje płace w krajach lub regionach przyjmujących z tego powodu, że firmy zagraniczne wypłacają wyższe wynagrodzenie niż firmy krajowe i to zjawisko ma na ogół pozytywne reperkusje. Jeden z najbardziej powszechnych i najtańszych sposobów transferu technologii zagranicznej do regionu przyjmującego to rotacja siły roboczej, gdyż pracownicy krajowi, szczególnie na najwyższych stanowiskach, przechodzą z przedsiębiorstw zagranicznych do krajowych. Ponadto zatrudnienie utworzone przez firmy wielonarodowe polepsza produktywność siły roboczej w kraju lub regionie przyjmującym. Jeśli chodzi o skutki wpływu BIZ na zatrudnienie w regionach przyjmujących, to ścierają się dwie tendencje, jedna wychwalająca ich zasługi, druga potępiająca. Co do pierwszej tendencji, empiryczny udział wpływów BIZ na zatrudnienie jest dostarczony przez model Mickiewicza, Radocevicsa i Varblane'a (2005)⁶. Model ten opiera się na faktach zaobserwowanych w Europie Środkowej w okresie transformacji gospodarki. Według tego modelu istnieją równocześnie inwestycje poszukujące rynków i przyciągane niskim kosztem czynników. Rozwinięty model składa się z trzech głównych etapów.

W pierwszym etapie intencją inwestorów jest zdobycie części lokalnych rynków i spożytkowanie taniej siły roboczej. BIZ ograniczają się do prac montażowych produktów o słabej intensywności kapitalistycznej i o niskiej wartości dodanej. Zainwestowany kapitał jest niski, a innowacja technologiczna nie należy do głównych celów inwestorów. Rezultatem jest to, że wpływ BIZ na zatrudnienie jest ograniczony, ale przez przyuczenie firmy lokalne korzystają z poprawy organizacji i jakości menedżerskiej.

W drugim etapie warunki firm ponadnarodowych polepszają się w miarę, jak postępuje przemiana. W tym stadium firmy te korzystają z niskich kosztów pracy, jak również z jakości siły roboczej. To w ten sposób przepływy BIZ powiększają się i zaczęły przekazywać swoją technologię. Inwestycje zagraniczne mają wtedy zdecydowany wpływ na zatrudnienie w kraju przyjmującym.

Wreszcie w trzecim etapie lokalni inwestorzy stają się z kolei dostawcami na poziomie regionalnym, a wzmocnienie więzi kooperacyjnych z lokalnymi podwykonawcami prowadzi do tworzenia miejsc pracy. Wprowadzenie nowych technologii, inwestycje w tworzenie i opanowanie nowoczesnych technik w ścisłej współpracy z lokalnymi instytucjami oświatowymi, jak również dostęp do rynków i produkcji światowej zwiększają wydajność przemysłową. Na ogół w tym stadium firmy zagraniczne mają wyższe płace niż firmy lokalne, ale w miarę jak wzrasta udział BIZ w zatrudnieniu, przedsiębiorcy lokalni zaczynają lepiej opłacać swoich pracowni-

⁶ T. Mickiewicz, S. Radocevics i U. Varblane, *The Value of Diversity: Foreign Direct Investment and Employment in Central Europe during Economic Recovery*, University College, London 2005, s. 15.

ków. W ten sposób sytuacja zatrudnienia polepsza się, gdy zachodzą przemiany w gospodarce. Te pozytywne efekty mogą być niwelowane poprzez zmniejszanie przez BIZ liczby miejsc pracy bezpośrednio w ramach restrukturyzacji przejętego przedsiębiorstwa. Badania przeprowadzone nad wpływem BIZ na zatrudnienie w krajach Europy Wschodniej po decentralizacji potwierdzają, że utrata miejsc pracy na skutek prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych pociągnęła za sobą restrukturyzację tych przedsiębiorstw, które okazały się bardziej wydajne i skuteczne⁷.

3.2. Transfer nowej technologii

Literatura na temat transferów technologii pokazuje, że wpływy BIZ na gospodarkę regionów przyjmujących są różnorakie. BIZ pozwalają na rozpowszechnianie postępu technicznego poprzez skutki impulsu i transfer umiejętności, zwłaszcza przez nabycie nowych technik menedżerskich i organizacyjnych. Nelson i Phelps (1966), Jovanic i Rob (1989), Grossman i Helman (1991), Segerstrom (1991) i Barro i Sala-i-Martin (1995), a później Borensztein, de Gregorio i Lee (1998), stosując endogeniczny model wzrostu, utrzymują, że BIZ pomagają pobudzać wzrost w regionach słabo rozwiniętych, ułatwiając transfer technologii, podwyższając poziom kwalifikacji pracowników, a przede wszystkim przez zwiększenie eksportu i konkurencyjności. Według nich, BIZ odgrywają centralną rolę w procesie rozwoju, w przeciwieństwie do tradycyjnych teorii, w których innowacja technologiczna była skazana na zapomnienie. Rozwój wielkich przedsiębiorstw transnarodowych oraz rozwój nowoczesnej technologii są wzajemnie od siebie uzależnione⁸.

Transfer technologiczny, któremu towarzyszą przychodzące napływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych, będzie korzystny dla kraju przyjmującego tylko wtedy, gdy kraj ten dysponuje już dosyć zaawansowanym poziomem przystosowania technologii lub gdy ma wysoki poziom rozwoju gospodarczego.

3.3. Zasoby ludzkie

W ciągu minionego dziesięciolecia kolejne badania nad rolą BIZ jako wektorów rozwoju gospodarczego poprzez polepszenie kapitału ludzkiego były prowadzone przez Markusena (1995), Kinoshitę (1998) i Sjholma (1999). Autorzy ci utrzymują, że zmiana technologii wprowadzona przez firmy wielonarodowe może spowodować efekty naśladownictwa i pobudzenia w sektorze przemysłowym⁹. Wykształcenie,

⁷ G. Hunya i I. Geishecker, *Employment Effects of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe, Verein „Wiener Inst. für Internat. Wirtschaftsvergleiche”* (WIIW), 2005, s. 15.

⁸ E. Czerwieniec, *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarce krajów wysoko rozwiniętych*, AE w Poznaniu, Zeszyty Naukowe – Seria II nr 105, Poznań 1990, s. 37.

⁹ J.R. Markusen, *The boundaries of multinational enterprises and the theory of international trade*, „Journal of Economic Perspectives”, no. 9, s. 169-189.

działalność szkoleniowa i wypłata wynagrodzeń były uważane przez literaturę za główne mechanizmy, poprzez które BIZ przyczyniają się do rozwoju kapitału ludzkiego. Według Blomströma i Kokko, „transfer technologii między firmami wielonarodowymi i ich filiami nie dokonuje się jedynie drogą maszyn, sprzętu, patentów oraz ekspatriacji menedżerów i techników, ale również dzięki szkoleniu lokalnych pracowników filii. To szkolenie dotyczy większości poziomów zatrudnienia, od prostych pracowników fizycznych poprzez majstrów po techników i wyższe kadry kierownicze”¹⁰. W nowszym artykule ci sami autorzy podkreślają względne znaczenie firm wielonarodowych w szkolnictwie wyższym. Rzeczywiście obydwaj autorzy wskazują, że „choć rola firm wielonarodowych jest dość marginalna w szkolnictwie podstawowym i średnim, to BIZ mogłyby jednak wywierać widoczny wpływ w szkolnictwie wyższym w krajach przyjmujących. Największy skutek jest prawdopodobnie notowany w przypadku popytu. Popyt na wykwalifikowaną pracę w firmach wielonarodowych zachęci również rządy do większego inwestowania w edukację i szkolnictwo wyższe”¹¹. Na przykład w Malezji zostało otwartych wspólnie przez rząd i firmy wielonarodowe wiele ośrodków rozwoju kompetencji. „Penang Skills Development Center” (PSDC), który odniósł znaczny sukces, był pierwszym ośrodkiem, który powstał w Penang dzięki współpracy między firmami międzynarodowymi i rządem malezyjskim. Początkowo PSDC był jedynym centrum, ale obecnie podobne instytuty formacyjne posiada większość państw w Malezji¹².

Dla OECD obecność firm wielonarodowych w regionie przyjmującym mogłaby być kluczowym elementem rozwoju kompetencji, tym bardziej że niektóre umiejętności nie są możliwe do przekazania na piśmie. Rzeczywiście kompetencje nabyte poprzez pracę w przedsiębiorstwie zagranicznym mogą przyjąć formę niedającą się kwantyfikować, chodzi oczywiście o wiedzę niewyraźną, to znaczy trudną do skodyfikowania i sformułowania. Najlepszym sposobem jej przekazania jest wykonanie pokazu i doświadczenie. Według OCDE, „wiedza niewyraźna z trudem daje się przekazać na dużą odległość. Najlepszym sposobem dla krajów rozwijających się na nabycie wiedzy zawartej w procesie produkcji gospodarek najbardziej rozwiniętych mogłaby więc być obecność przedsiębiorstw zagranicznych w gospodarce krajowej”¹³. Dopóki systemy publicznej oświaty w krajach rozwijających się pozostawiają wiele do życzenia, reperkusje BIZ poprzez szkolenie siły roboczej mogą być stosunkowo ważniejsze.

¹⁰ M. Blomström i A. Kokko, *The Impact of Foreign Direct Investment on Host Countries: A review of the Empirical Evidence*, The Development Economics Research Group on International Trade, Working Paper nr 1745, World Bank, 1996, s. 16.

¹¹ M. Blomström i A. Kokko, *Human capital and Inward FDI*, Working Paper nr 167, Stockholm School of Economics, 2003, s. 12.

¹² CNUCED, *World Investment Report: Foreign Direct Investment and the Challenge of Development*. New York and Geneva, United Nations 1999, s. 276.

¹³ OECD, *L'investissement direct étranger au service du développement: optimiser les avantages minimiser les coûts*, Paris 2002, s. 143.

Reasumując, można zaświadczyć, że kraje stosunkowo dobrze wyposażone w kapitał ludzki posiadają zdolność przyciągania bogatych w technologię inwestycji zagranicznych, które mogą przyczyniać się zwiększenia kwalifikacji pracy lokalnej. Natomiast w krajach, w których początkowe warunki są mniej korzystne, firmy wielonarodowe, które tam inwestują, będą miały tendencję do stosowania technologii prostszych, które marginalnie przyczynią się do nauki i rozwoju kwalifikacji lokalnych.

3.4. Handel zagraniczny

„Wymiana handlowa stanowi jedną z kluczowych form współpracy różnych krajów, a handel zagraniczny może mieć różny wpływ na rozwój gospodarczy kraju, w zależności od tego, czy jest to kraj rozwinięty czy zacofany, w zależności od natury produktów stanowiących podstawę jego eksportu i importu, jak również ich udziału w gospodarce narodowej, w zależności od przyjętej polityki gospodarczej i w zależności od zmian w jego zagranicznym otoczeniu gospodarczym”¹⁴. Wiele powodów tłumaczy zaangażowanie regionów czy krajów w handel zagraniczny. Szczególnie eksport sprowadza w konsekwencji napływ dewiz, przyczyniając się do finansowania importu. Pozwala on również uzyskać gospodarki wyspecjalizowane i gospodarki skali. Pod tym względem KTN mogą być bardzo użyteczne dla tych regionów (krajów), zważywszy, że główna działalność firmy wielonarodowej polega na zintegrowaniu rynków ponad granicami krajów. W drugiej połowie lat 90. 2/3 handlu międzynarodowego było związane z KTN, a bardziej znaczące jest to, że 1/3 handlu światowego odbywa się z natury wewnątrz firmy¹⁵.

OECD utrzymuje, że „przedsiębiorstwa wielonarodowe mogą wzmocnić charakter eksportowy gospodarki krajowej dzięki atutom, które zawierają: doskonałą jakość produktów, uznanie marki i dostęp do rynków światowych, zdolność pokonywania przeszkód w spożytkowaniu wyposażenia w czynniki gospodarki przyjmującej i długoterminowy wpływ na międzynarodową konkurencyjność sektora działalności regionu przyjmującego”¹⁶.

Firma wielonarodowa może oddziaływać na handel kraju przyjmującego w sposób zarówno pośredni, jak i bezpośredni. Skutki bezpośrednie pojawiają się, kiedy produkcja lokalna filii jest poświęcona bądź na powtórny eksport do kraju pochodzenia firmy, bądź na eksploatację z kraju przyjmującego rynków trzecich. W tym przypadku mówi się o utworzeniu platformy ponownego eksportu. Skutki bezpo-

¹⁴ E. Ambukita, *Wpływ handlu zagranicznego na rozwój gospodarczy Polski w latach 2000-2005*, [w:] *Determinanty rozwoju i integracji krajów europejskich*, pod red. M. Wąsowicza, Wydawnictwo Kolegium Nauk Społecznych i Administracji PW, Warszawa 2007, s. 23.

¹⁵ CNUCED (2002), *World Development Report: Transnational Corporation and Export Competitiveness*, New York i Geneva, United Nations 2002, s. 153.

¹⁶ OECD, *L'investissement...*, s. 101.

średnie ukazują się również w formie zdobywania nowych rynków, gdzie implantacja na terytorium może być spożytkowana jako przyczółek, aby wejść na rynek o większych rozmiarach.

Whee Ynug Rhee and Therese Bellot (1990) poprzez studium przypadków uwiadczenia rolę katalizatora eksportu inwestycji zagranicznych, które przyczyniają się do powstania przemysłu eksportowego w niektórych krajach rozwijających się. Na przykład przemysł odzieżowy w Bangladeszu, który stanowi pierwsze źródło dewiz w kraju, został zapoczątkowany przez obecność inwestorów koreańskich, którzy popierali utworzenie setek małych przedsiębiorstw lokalnych ukierunkowanych na eksport. Przewaga wielonarodowych firm amerykańskich w eksporcie przemysłu elektronicznego w niektórych krajach Azji pod koniec lat 70. sugeruje również, że BIZ mogły wylansować ten przemysł w regionie z wiadomym sukcesem¹⁷.

4. Korzyści i zagrożenia BIZ dla danego regionu

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, jako istotny środek finansowania rozwoju bez zwiększania zadłużenia, zajmują coraz ważniejsze miejsce w strategiach rozwoju gospodarczego. Stanowią one jedno z najważniejszych działań ilustrujących globalizację gospodarczą. Korporacje transnarodowe, z przyczyn związanych z zyskiem lub ze względów strategicznych, rozdzielają swoją produkcję na kilka krajów. Odtąd kraje rywalizują zaciekle w celu przyciągnięcia większej liczby bezpośrednich inwestycji zagranicznych, uważając jednocześnie, że są one motorem rozwoju. Wpływ BIZ na gospodarkę kraju przyjmującego kapitał, a szczególności na konkretne regiony tego kraju, jest bardzo trudny do jednoznacznego określenia, ponieważ pozytywne i negatywne efekty związane z napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych nie mają dla danego obszaru charakteru uniwersalnego. Skutki BIZ w krajach goszczących są różnie oceniane. Podczas gdy wielu zgadza się co do faktu, że stanowią one jeden z głównych katalizatorów rozwoju z powodu gotówki, którą sprowadzają do dotychczas mało konkurencyjnego regionu, inni utrzymują, że firmy wielonarodowe stanowią gospodarkę dualną, a nawet stwarzają problem polegający na wykluczeniu dla firm lokalnych. Korzyści, jakie mogą dostarczyć BIZ, nie ukazują się w sposób automatyczny i nie rozkładają się równo pomiędzy krajami i sektorami ekonomicznymi. Aby BIZ wywierały maksimum pozytywnych skutków, na krajach przyjmujących spoczywa obowiązek wprowadzenia ogólnych warunków sprzyjających inwestycjom i wzmocnienia zdolności ludzkich i instytucyjnych koniecznych do ich eksploatacji. Tabela 1 wskazuje potencjalne korzyści i zagrożenia dla regionu z tytułu lokalizacji bezpośredniej inwestycji zagranicznej.

¹⁷ W.Y. Rhee and T. Bellot, *Export Catalysts in Low-income Countries. A Review of Eleven Success Stories*, World Bank Discussion Paper 71, Policy Planning and Research, The World Bank 1990.

Tabela 1. Korzyści i zagrożenia dla rozwoju regionu związane z BIZ

Pozytywne	Negatywne
<p>Bezpośrednie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Napływ kapitału umożliwiającego restrukturyzację gospodarki regionu; • Wypełnienie luki pomiędzy pożądanymi inwestycjami w regionie a oszczędnościami; • Zwiększenie wpływów do budżetu; • Zastosowanie nowych metod zarządzania i organizacji produkcji; • Wzrost zatrudnienia poprzez: <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie nowych miejsc pracy, – tworzenie powiązań handlowych z lokalnymi dostawcami i usługodawcami; • Wzrost poziomu wynagrodzeń i lepsze warunki pracy; • Podniesienie kwalifikacji zawodowych lokalnej siły roboczej; • Transfer wiedzy i umiejętności technicznych i zarządczych poprzez nowe wzorce; • Wypełnienie luk (pomiędzy pożądanym a faktycznym stanem inwestycji w zakresie zarządzania i organizacji, wydajności, innowacyjności itp.) w gospodarce krajui regionu przyjmującego; • Wymuszenie zwiększenia efektywności wśród lokalnych firm (efekty <i>spillover</i>); • Rozwój zdolności technologicznych poprzez prowadzenie działalności B+R; • Poprawa jakości i wzrost rodzimej produkcji; • Wpływ na konkurencyjność regionalną i lokalną; • Rozwój infrastruktury. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wywieranie niekorzystnego wpływu na stan środowiska naturalnego (degradacja w przypadku tzw. brudnych technologii); • Osłabienie motywacji do powiększania lokalnych oszczędności i inwestycji; • Niższe płacone podatki niż przyznane inwestorom świadczenia; • Spadek zatrudnienia wskutek: <ul style="list-style-type: none"> – likwidacji miejsc pracy w ramach restrukturyzacji przejętych firm, – preferowanie zagranicznych dostawców i usługodawców, – wypychanie z rynku przedsiębiorstw lokalnych; • Zwiększenie zróżnicowania płac i społecznego niezadowolenia; • Drenaż mózgów; • Rezerwowanie stanowisk kierowniczych dla kadry zagranicznej; • Rozwój niepożądanych dziedzin działalności gospodarczej; • Nieuczciwa konkurencja w stosunku do firm krajowych; • Transfer zysków z przejętych firm; • Zagrożenia dla środowiska naturalnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie W. Nowara, *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę Polski*, [w:] J. Biski, T. Miziołek (red.), *Liberalizacja stosunków ekonomicznych Polski z gospodarką światową*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2001, s. 318-319.

5. Podsumowanie

Pozytywny związek między BIZ i rozwojem jest akceptowany nie bez pewnej dwuznaczności. To badania makroekonomiczne ukazują, że BIZ odgrywają rolę pozytywną, przede wszystkim w pewnych środowiskach. Dla regionu najistotniejszy jest wysoki stopień integracji, a także zakorzenienie przedsiębiorstw transnarodowych w gospodarce regionu. Zakorzenienie to pozwala przedsiębiorstwom transnarodowym na rozbudowanie współpracy z lokalnymi dostawcami. Istniejąca literatura wyróżnia trzy główne drogi, którymi mogą posłużyć się BIZ w celu ożywienia rozwoju

gospodarczego. Pierwszą jest liberalizacja ograniczeń oszczędności regionalnych poprzez przepływ kapitałów zagranicznych. W tym przypadku bezpośrednio inwestycje zagraniczne podwyższają niskie regionalne stopy oszczędności dzięki procesowi kumulacji kapitałów. Po drugie, BIZ są główną drogą dostępu do transferu technologii. Ten transfer, jak również reperkusje technologiczne, pociągają za sobą polepszenie produktywności i bardziej skuteczną eksploatację zasobów, co prowadzi do wzrostu. Po trzecie, BIZ pociągają za sobą zwiększenie eksportu wynikające ze wzmoczonych zdolności i z większej konkurencji w produkcji regionalnej i krajowej. Ponadto można stwierdzić, że istnienie więzi pomiędzy BIZ i rozwojem zależy od kraju i sektorów gospodarczych; inaczej mówiąc – każdy kraj, region czy miasto i każdy sektor powinny być przebadane, aby poprawnie oszacować więź istniejącą między dwoma zjawiskami.

Literatura

- Aaron C., *The Contribution of FDI to poverty Alleviation*, Foreign Investment Advisory Service, Washington, DC 1999.
- Albertini J.M., Silem A., *Comprendre les théories économiques. Petit guide des grands courants*, Éditions du Seul, Paris 1987.
- Ambukita E., *Wpływ handlu zagranicznego na rozwój gospodarczy Polski w latach 2000-2005*, [w:] *Determinanty rozwoju i integracji krajów europejskich*, pod red. M. Wąsowicza, Wydawnictwo Kolegium Nauk Społecznych i Administracji PW, Warszawa 2007.
- Asiedu E., *The determinant of employment of affiliates of US multinational enterprises in Africa*, "Development Policy Review" 2004, no. 22 (4), s. 371-379.
- Blomström M., Kokko A., *The Impact of Foreign Direct Investment on Host Countries: A review of the Empirical Evidence*, The Development Economics Research Group on International Trade, Working Paper nr 1745, World Bank, 1996.
- Blomström M. i Kokko A., *Human capital and Inward FDI*, Working Paper nr 167, Stockholm School of Economics, 2003.
- CNUCED, *World Investment Report: Foreign Direct Investment and the Challenge of Development*, New York and Geneva, United Nations 1999.
- CNUCED, *World Development Report: Transnational Corporation and Export Competitiveness*, New York i Geneva, United Nations 2002.
- Czerwieniec E., *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarce krajów wysoko rozwiniętych*, AE w Poznaniu, Zeszyty Naukowe – Seria II nr 105, Poznań 1990.
- Gábor H. i Geishecker I., *Employment Effects of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe*, Verein "Wiener Inst. für Internat. Wirtschaftsvergleiche" (WIIW) 2005.
- Imad. A. Moosa, [http://www.petrigashi.000space.com/Fakulteti/Filologjik,UP/Master/Mbi Investment Jashtme Direkte/](http://www.petrigashi.000space.com/Fakulteti/Filologjik,UP/Master/Mbi%20Investment%20Jashtme%20Direkte/FDI_Theory%20evidence%20and%2017-04-2013)FDI_Theory evidence and 17-04-2013.
- Markusen J.R., *The boundaries of multinational enterprises and the theory of international trade*, "Journal of Economic Perspectives", no. 9.
- Mickiewicz T., Radocevic S., Varblane U., *The Value of Diversity: Foreign Direct Investment and Employment in Central Europe during Economic Recovery*, University College, London 2005.
- Nowara W., *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę Polski*, [w:] J. Biski, T. Miziołek (red.), *Liberalizacja stosunków ekonomicznych Polski z gospodarką światową*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2001.

OCDE, *L'investissement direct étranger au service du développement: optimiser les avantages minimiser les coûts*, Paris 2002.

Przybylska K., *Determinanty zagranicznych inwestycji bezpośrednich w teorii ekonomicznej w Czechach, Polsce i na Węgrzech*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001.

Rhee W.Y., Bellot T., *Export Catalysts in Low-income Countries. A Review of Eleven Success Stories*, World Bank Discussion Paper 71, Policy Planning and Research, The World Bank 1990.

FOREIGN DIRECT INVESTMENT AS A FACTOR OF REGIONAL DEVELOPMENT

Summary: This article discusses the issue of the impact of foreign direct investment (FDI) on the processes of economic development of the region and the host country. It is commonly believed that foreign direct investments contribute to economic development and improve the competitive position of the host region. Thus, the article is an attempt to analyze the role of FDI for economic development of the country and the region. The discussion indicating benefits and risks in this area is essential to conduct a proper economic policy.

Keywords: foreign direct investment, development, region, country.